

Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori:
2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVI

Cena lista je \$6.00

Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office CHICAGO 23, ILL., PONEDELJEK, 26. FEBRUARJA (FEB. 28), 1944

Subscription \$6.00 Yearly

ŠTEV.—NUMBER 41

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Velike japonske izgube v bitki pri otoku Truku

Enote ameriške boje mornarice potopile in poškodovala 40 japonskih ladij in parnikov. Japonci izgubili 1191 ladij in parnikov od začetka vojne. Otoka Saipan in Tanian bombardirana iz zraka. Nemci izgubili 15,000 vojakov v bitkah z ameriški in britskimi četami na rimski fronti. Ruske armade se vale proti Pakovu z dveh strani. Novi bombni napadi na središča nemške letalske industrije

Pearl Harbor, Havaji, 26. febr. — Admiral Chester W. Nimitz, vrhovni poveljnik ameriške boje mornarice na Pacifiku, poroča, da so enote ameriške boje mornarice in letala potopile in poškodovala 40 japonskih ladij in parnikov v napadih na otok Truk, mornarično bazo v središču japonskega imperija na Pacifiku, 16. in 17. februarja. Prvotno poročilo se je glasilo, da je bilo 23 japonskih ladij potopljenih in enajst poškodovanih.

Izstrelki, ki so jih bruhalo topovi, in bombe so razdeležile tudi vojaške objekte in naprave na Truku. Japonske izgube na morju od začetka vojne znašajo 1191 ladij in parnikov.

Japonska sila okrog 10,000 vojakov na otokih Karolinske in Maršalske grupe je izolirana in v nevarnosti uničenja.

Neapel, Italija, 26. febr. — Nemška armada na rimski fronti, katere poveljnik je general Eberhard Mackensen, je izgubila najmanj 15,000 vojakov v bitkah z ameriški in britskimi četami. Stevilo vključuje ubite, ranjene in ujetje vojake.

Besednik zavezniškega poveljstva je dejal, da so morali Nemci zaradi izgub na rimski fronti revidirati svoje obrambne načrte glede zapadne Evrope in severne Italije.

Pearl Harbor, Havaji, 26. febr. — Letalska sila ameriške boje mornarice, ki je dvakrat napadla Saipan in Tanian, otoke Marjanske grupe, je uničila 135 japonskih letal in potopila ter poškodovala enajst parnikov, poroča glavni stan admirala Chesterja W. Nimitza, vrhovnega poveljnika mornarice na Pacifiku. Bombe so porušile tudi vojaške objekte in naprave ter zanele požare. Otoka Saipan in Tanian sta oddaljena 1350 milj od Tokija.

Saipan in Tanian sta glavni japonski bazi Marjanske otoške grupe. Nimitz je naznanil, da je ameriška sila izgubila samo šest letal v vojnih operacijah in da ni bila nobena ameriška bojna ladja poškodovana. V ofenzivi, ki se je pričela zadnji teden z napadom na otok Truk, središče japonskega imperija na srednjem Pacifiku, so enote ameriške boje mornarice in letalske sile uničile čez dve sto japonskih letal, poškodovala 50 in potopile 19 parnikov in ladij, med temi dva rušilca.

Ameriški letalci so metali bombe tudi na pomole, vojaške barake in druge naprave na otoku Kusaiju na vzhodnem koncu Karolinskega otočja. Bombe so potopile eno japonsko ladjo, dve pa poškodovale. Guam, ameriški otok, katerega so Japonci zasedli v decembru l. 1941, je bil tudi tarča ameriškega bombardiranja iz zraka. Ta leto je bilo južno od Saipana.

Admiral Nimitz je dejal, da so ameriške podmornice igrale vlogo v operacijah proti sovražniku, ki so rezultirale v devetih Gilbertskih in Maršalskih otokih. "Iz razloga, ki je znan, je sovražnik, niso enote japonske mornarice prispele na pomoč vojaškim posadkom na teh otokih," je rekel Nimitz.

"Japonsko brodogradništvo se skriva in noče tvegati spopada z ameriški brodogradnjem. Ameriške podmornice so v operacijah na morju pri Gilbertskih in Maršalskih otokih potopile in poškodovale čez sto japonskih ladij in parnikov v napadih na otok Truk, mornarično bazo v središču japonskega imperija na Pacifiku, 16. in 17. februarja. Prvotno poročilo se je glasilo, da je bilo 23 japonskih ladij potopljenih in enajst poškodovanih."

Zavezniški stan na Novi Gvineji, 26. febr. — Zavezniški letalci so izvršili nove napade na Rabaul, japonsko mornarično in letalsko bazo na Novi Britaniji, in Wewak, bazo na Novi Gvineji. To je bil že četrti napad iz zraka na tej bazi v zadnjih dneh. Bombe so porušile več vojaških naprav in povzročile ogromno škodo.

London, 26. febr. — Sovjetske čete se vale proti Pakovu, železniškemu centru, kjer se odpira pot v baltičske države, z dveh strani. Moskva poroča, da so prodre dvajset milj daleč po okupaciji Dna, zadnjega železniškega centra pred Pakovom, in zasedle čez 40 vasi in naselbin. Med temi so Širenka-Arbuzova, 41 milj vzhodno od Pakova, Djedoviči in Demjanka.

Berlin je naznanil umik nemških čet iz Vitebska, strateškega mesta v središču rušeče se nacistične boje črte v severnem delu Bele Rusije. Štiri ruske armade prodirajo proti Vitebsku.

Sovjetski komunike, objavljeni danes zjutraj, pravi, da so Nemci uprizorili pet protinastopov na pozicije ruskega vojaštva na severni strani Rogaceva v Beli Rusiji, a so bili vrženi nazaj z velikimi izgubami. Čez tri tisoč sovražnikov je padlo v bitki z Rusi v enem sektorju te fronte. Izgleda, da bodo Nemci kmalu poginili iz Bele Rusije.

Neapel, Italija, 26. febr. — Zavezniške čete so konsolidirale svoje pozicije na obeh koncih italijanske fronte in odbile napade sovražnika, pravi poročilo iz glavnega stana poveljstva zavezniške sile.

Nemško poveljstvo je poslalo novo divizijo iz severne Italije na rimsko fronto. Na tej se nahaja zdaj deset nemških pehotnih, oklopnih in motornih divizij.

London, 26. febr. — Ameriška bojna letala in bombniki so spet metali bombe na Regensburg, Nemčija, središče tovarn, v katerih izdelujejo bojna letala modela Messerschmitt, britski letalci pa so bombardirali Frankfurt. Drugi roji zavezniških letal so metali bombe na Schweinhurt, center tovarn lokomotiv in železniških vagonov, in letalske tovarne v Steyru, Avstrija. V spopadu v zraku nad Schweinhurtom so Nemci izgubili 36 bojnih letal.

Nemška bojna ladja Gneisenau razorožena

London, 26. febr. — Letalski minister je naznanil, da se nahaja 26,000-tonska nemška bojna ladja Gneisenau v Gidniji, bivši poljski luki, razorožena. Ta je sestrska ladja Scharnhorst, ladje, katero so Angleži pred nekaj meseci potopili. Gneisenau je bila težko poškodovana v februarju l. 1942, ko jo bombardirali angleški letalci.

Thomas kritizira Roosevelta

"Balkaniziranje" Evrope po navodilih Moskve in Londona

Chicago, 26. febr. — Norman Thomas, vodja ameriške socialistične stranke, je v svojem govoru pred člani kluba eksekutivnih uradnikov udaril po zunanji politiki Rooseveltove administracije, "katere diktirata Moskva in London, ne pa ameriško ljudstvo."

"Rooseveltova administracija gladi pot treti svetovni vojni z balkaniziranjem Evrope po instrukcijah, ki jih dobiva iz Moskve in Londona," je dejal. "V Aziji podpira imperija Velike Britanije in Holandije, da bosta lahko držala Vzhodno Indijo, Kitajsko, Malajski polotok in Indijo v svoji oblasti. Mislim, da slepo Rooseveltovo podpiranje Churchilla in Stalina škoduje Ameriki. Jaz verujem v poroko, ne pa v mnogoženstvo."

Thomas je dalje rekel, da bi morala Amerika zahtevati od sovjetske Rusije priznanje pravic drugih ljudstev, zlasti pravic poljskega ljudstva, in pritiskati na Moskvo za revizijo stališča v sporu s poljsko ubežno vlado zaradi začrtanja nove meje med Poljsko in Rusijo.

"Churchill zdaj pravi, da Poljska lahko dobi povračilo, če ugodni zahtevi Rusije in ji odstopi ozemlje, v zavzetju nemških pokrajin," je rekel Thomas. "To bi bil korak v tretjo svetovno vojno. Rusija bo imela po zaključku tako oblast v Evropi in Aziji, kakršne Hitler ni mogel doseči. Če bo Stalin uspel, kar je skoro gotovo, ker ima oporo pri Veliki Britaniji in Ameriki, bo on ali njegov naslednik postal diktator Evrope in Azije."

Neki član kluba je vprašal Thomasa, kdo je po njegovem mnenju odgovoren za vodstvo ameriške zunanje politike. Odgovoril je, "da je odgovornost izključno Rooseveltova. Njegova je politika je najbolj osebna in diktatorska na svetu z izjemo Stalinove. Churchill ne more izvajati politike brez sankcije s strani parlamenta, dočim imata Roosevelt in Stalin proste roke."

Srbi obsodili podpornike partizanov

Akcija proti pravoslavim duhovnikom

Chicago, 26. febr. — Plameni konflikt v Jugoslaviji so se razširili na Chicago, ko so delegatje na konferenci srbske pravoslavne cerkve zahtevali disciplinarno akcijo proti trem duhovnikom, ki podpirajo maršala Tita, poveljnika jugoslovanske osvobodilne armade, ne pa generala Mihajlovića, poveljnika četnikov in vojnega ministra v jugoslovanski ubežni vladi.

Prizadeti duhovniki so demonstrativno zapustili dvorano v znak protesta, ker so delegatje poslali telegram premierju Churchill in premierju Stalinu z obsodbo pomoči, ki jo dajejo zavezniški partizanom. Duhovniki so izjavili, da so partizani edino upanje Jugoslavije.

Med temi duhovniki je bil rev. Strahinja Maletić iz Aliquippa, Pa., tajnik Združenega odbora jugoslovanskih Amerikancev, čigar načelnik je pisatelj Louis Adamić. Druga dva sta bila

ARGENTINSKA ARMADA ODSKAVILA PREDSEDNIKA

General Farrell nasledil Ramireza

KONFUZIJA V ARGENTINSKIH KROGih

Montevideo, Urugvaj, 26. febr. — Klika argentinskih nacionalističnih vojaških častnikov je uprizorila nov puč in izsilila resignacijo predsednika Pedra Ramireza. Sem dospela poročila pravijo, da je klika zapretila z oboroženo revolto, ko je Ramirez razkril, da namerava formirati liberalno vlado. Druga vest pravi, da je bil Ramirez aretiran.

General Edelmiro Farrell, ki je bil vojni minister in podpredsednik pod Ramirezem, je postal predsednik. On je prej odstopil z namenom, da potisne Ramireza iz urada.

Člani diplomatskih zborov Združenih držav, Brazilije in Čilea v Buenos Airesu so izjavili, da ameriške republike ne bodo priznale nove argentinske vlade generala Farrella.

Ramirez, ki je nasledil generala Artura Rawsona 48 ur po revolvi v juniju preteklega leta, ki je rezultirala v strmoglavljenju vlade predsednika Ramona S. Castilla, je moral odstopiti, ko so mu člani vojaške klike zapretili z ustrelitvijo, če bi se obotavljal.

Trdi se, da sta bila voditelja puča general Luis Perlinger, notranji minister, in polkovnik Eduardo Avelas, poveljnik vojaškega taborišča v Mayju, pred mestu Buenos Airesa. Slednji je poslal vojaške oddelke v predmestja Buenos Airesa, da prepreči vsak poskus odpora s strani čet, lojalnih Ramirezju.

Konfuzija prevladuje v visokih argentinskih krogih. Cenzura je bila poostrena in dopisniki zunanjih listov v Buenos Airesu ne smejo poročati o detajlih. Odstavitev Ramireza kot predsednika je posledica opozicije s strani članov vojaške klike in vlade, ki se je povečala, ko se je končno odločil za prelom diplomatskih odnosov z Nemčijo in Japonsko 26. januarja.

Vojaška junta šestih generalov zdaj razpravlja o formiranju novega kabineta. Nepotrjeno poročilo pravi, da bo admiral Leon Scasso izbran za podpredsednika. On je znan kot profašist in nasprotnik kooperacije med Argentino in zavezniki.

Partizani okupirali otoka Rab in Pag

London, 26. febr. — Jugoslovanski partizani so razširili operacije proti nemški sili na otokih na Jadranskem morju ob jugoslovanskem obrežju in zasedli otoka Rab in Pag, pravi komunike. Rab in Pag ležita med Reko in Zadrom ob nemški zalagalni črti.

Senator McNary umrl v Floridi

Fort Lauderdale, Fla., 26. febr. — Senator Charles L. McNary iz Oregona, vodja republikanske manjšine v višji kongresni zbornici, je umrl na posledicah operacije na možganih. On je bil kandidat za podpredsednika Združenih držav republikanske stranke l. 1940. Ob smrti je bil star 69 let.

rev. Nikolaj Drenovac iz Youngstowna, O., in Emil Glöckler iz Akrona, O.

Konferenca se je udeležila čez sto delegatov, ki so zastopali 35 župnij srbske pravoslavne cerkve v Ameriki in Kanadi.

Domače vesti

Obiski in pozdravi

Chicago, 26. febr. — Louis in Mary Prebil iz Chisholma, Minn., sta 25. t. m. obiskala gl. urad SNPJ in uredništvo Prosvete v spremstvu rojakinje K. Klemenč iz Chicaga.

Vesti iz Penne

Greensburg, Pa., 26. febr. — Rojak Matija Mavrovič, predsednik društva št. 223 SNPJ, se je podal v bolnišnico Westmoreland, kjer se je podvrgel operaciji. — Na bolniški listi je tudi Louis Breger, blaginjak istega društva, ki si je pri delu poškodoval nogo. — Članstvo želi obema hitro okrevanje.

Clevelandake vesti

Cleveland, 26. febr. — Dne 23. feb. je po daljši bolezni umrl Valentin Poje, star 60 let in doma iz Babnega polja pri Ložu na Notranjskem. Tukaj je bival 35 let in je bil član društva št. 63 SNPJ. Zapuška žena, dve hčeri in brata. — Dalje je istega dne umrl Frank Modic, po domače Bahnetov Francelj, v visoki starosti 85 let. Bil je med prvimi naseljenici in v Ameriki je bival nad 50 let. Pokojni je bil doma iz Nemške vasi pri Blokah na Notranjskem. Bil je član društva št. 25 KSKJ in tukaj zapuška žena, eno hčer in mnogo sorodnikov. — Nadalje je dne 21. feb. umrl William Maver, star 41 let in rojen tukaj. Zapuška starie in tri brate. — Naglo je 22. feb. umrl Joseph Tekavčič v starosti 54 let in doma iz Smihela, kjer zapuška brata in sestro. V Ameriki je bival 37 let in bil je član društva št. 5 SDZ. Zapuška žena, sin (pri vojakih), hčer in enega brata. — Dne 23. feb. pa je umrl Anthony Kozorog, star 42 let in doma iz Zidanega, mozt pri Radečah. Tukaj je bival 23 let in bil je član društva št. 1 SDZ. Zapuška žena, eno hčer in dve sestre.

Berač — bogataš

Cleveland, 26. febr. — Te dni je tukajšnja policija aretirala slepega berača Josipa Gogala na pritožbo, da vpije in razgraja, ako mu ljudje nič ne dajo. Prosjačil je na glavnem trgu. Policija je v njegovem stanovanju dobila bančno knjižico v vrednosti \$30,000, čim so ga zaslišali federalni uradniki zaradi neplačane dohodninskega davka, je priznal, da ima na neki drugi banki še \$17,000, torej skupaj \$47,000. Gogala je star 57 let in v Ameriko je prišel pred 31 leti iz Jugoslavije, vsekakor iz Slovenije. Oblastem je povedal, da je oslepel pred 25 leti pri delu v minnesotskih rudnikih.

Rooseveltov sin James odlikovan

Glavni stan ameriške armade na Pacifiku, 26. febr. — Polkovnik James Roosevelt, sin podpredsednika Roosevelta, je bil odlikovan s srebrno zvezdo v znak priznanja zaslug v operacijah pod njegovim vodstvom proti Japoncem na otoku Makinu, v katerih je tvegaj svoje življenje. Odlikovanje mu je podelil general Robert C. Richardson, vrhovni poveljnik ameriške armade na srednjem Pacifiku.

Vladni odbor posegel v spor med unijo in kompanijo

Chicago, 26. febr. — Vojni delavski odbor je posegel v konflikt med jeklarsko unijo, včlanjeno v Kongresu industrijskih organizacij, in Carnegie-Illinois Steel Corp. Ta se nanaša na odbijanje unijskih prispevkov od plače delavcev, ki niso člani unije. Uradniki unije so izjavili, da se je le okrog 50 delavcev uprlo plačevanju prispevkov. V tovarnah korporacije v Chicagu in Garyju, Ind., je uposlenih čez 50,000 delavcev.

Proslave ustanovitve rdeče armade

Sovjetski tisk napovedal zmago

Moskva, 26. febr. — Sovjetska Rusija je zanosno in slovesno praznovala 26-letnico ustanovitve rdeče armade, ki je v zadnjih mesecih zadala strahovite udarce nacistični vojni mašini. Sovjetski listi so objavili čestitke armadi, katere so ji poslali predsednik Roosevelt, premier Churchill, kanadski premier King, ameriški vojni tajnik Stimson, načelnik francoskega narodnega odbora general De Gaulle in voditelji drugih zaveznških držav, na prvih straneh.

"Navada ljudstva Sovjetske unije ni bahanje," pravi Pravda, glasilo komunistične stranke. "Znamenja so, da bo sovražnik kmalu uničen pod udarci ruskih armad. Gotovo je, da se bo branil kot ranjena zver, preden obliži zlomljen na tleh. Naša dolžnost je, da gremo naprej pod zastavo, katero je dvignil Lenin in katero zdaj nosi Stalin. Pod to zastavo se moramo boriti z vso odločnostjo, dokler ne bo sovražnik poginjen z naše zemlje."

Drugi ruski listi naglašajo v uvodnikih, da skušajo naciji, zvesti svoji zlobni naturi, ustvariti razkol med zavezniki. Hitlerjevi diplomatje drve iz ene nevarne države v drugo z namenom, da zanetijo razkol med zavezniki, obenem pa širijo govorice o pogajanjih glede sklenitve separatnega mira. Vsi listi so opozorili ljudstvo na Stalinovo deklaracijo, da je cilj zavezniških držav bitve nacije Nemčije, obenem pa so naglasili, da čas, ko bodo morali Nemci plačati kazen za storjene zločine, ni več daleč.

Davčni načrt sprejet v kongresu

Senator Barkley dobil zaupnico

Washington, D. C., 26. febr. — Nižja kongresna zbornica je ponovno sprejela davčni načrt, katerega je predsednik Roosevelt vetiral in s tem povzročil silen odpor pri voditeljih demokratske stranke, kateri je dosegel višek v resignaciji senatorja Albena Barkleyja, voditelja demokratske večine v višji kongresni zbornici. Načrt je bil sprejet z 299 proti 95 glasovom.

Po akciji v nižji zbornici je bil načrt poslan senatu, kjer je bil tudi sprejet z 72 proti 14 glasovom.

Voditelji demokratske stranke so izrekli zaupnico Barkleyju v konfliktu med njim in Rooseveltom, ko so ga ponovno izvolili za voditelja demokratske večine v senatu. To je bila kletvica Rooseveltu. Izgleda, da bodo voditelji stranke skušali premočiti prepad, ki je nastal med njimi in Rooseveltom, ko je Barkley resigniral v znak protesta proti Rooseveltovemu vetiranju davčnega načrta.

Korake za vzpostavitev harmonije je storil Barkley. Nekaj ur potem, ko je dobil zaupnico s ponovno izvolitvijo za voditelja demokratske večine v senatu, je poslal Rooseveltu pismo, v katerem mu je zagotovil trajno zaupanje, "ker vidim v vaši osebi besednika ameriškega ljudstva, čigar glavna želja je blaginja in sreča tega ljudstva."

Napetost, ki je naslala med Rooseveltom in voditelji demokratske stranke, se je nekoliko polegla. Mnenje prevladuje, da bo zgodovinski dogodek rezultiral v izboljšanju odnosov med kongresom in Belo hišo.

SLOVENCIPODPIRAJO OSVOBODILNO GIBANJE

Ljudska zborovanja v slovenskih krajih

PETROVA VLADA ODBOLZENA IZ DAJSTVA

Radio Svobodna Jugoslavija poroča, da se je vrnilo po drugem zborovanju protifašističnega sveta Jugoslovanske osvobodilne fronte okrog tisoč shodov in konferenc v osvobojenih in okupiranih pokrajinah. Teh se je udeležilo 300,000 Slovencev, moških in žensk, ki so odobrili zaključke, sprejete na zborovanju sveta.

Največji shod se je vršil v Črnomlju. Udeležilo se ga je 7000 ljudi, med temi delegatje iz oddaljenih vasi. Govorniki na tem shodu so bili dr. Ivan Ribar, Edvard Kardelj, Edvard Kocbek, Šulejman Filipović, Mladen Zečević, Josip Vidmar in Vojislav Pribičević. Shod je bil demonstracija, da protifašistični svet predstavlja resnične narodne težnje in željo, da se za vedno konča stara Jugoslavija in zgradi nova na podlagi narodne enakopravnosti in demokracije. Stališče sveta proti jugoslovanski ubežni vladi in njenim agentom je bilo odobreno.

"V zvezi z očitnim izdajstvom Petrove vlade in monarhije in velikimi uspehi osvobodilne armade priznavamo protifašistični svet za predstavnik jugoslovanskega ljudstva," se je glasila sprejeta resolucija. "Edino reprezentantje osvobodilne fronte imajo pravico predstavnštva našega ljudstva v tujini. Mi prepovedujemo povratek kralju Petru v Jugoslavijo."

Zborovalci so poslali telegram maršalu Titu, poveljniku osvobodilne armade, maršalu Stalinu, premierju Churchill in predsedniku Rooseveltu.

Shodi so se vršili tudi na Primorskem in Gorenjskem, na katerih sta govorila Franc Leskovšek in Franc Bevk.

Publikacija Nova Jugoslavija je objavila izjavo znanega katoliškega duhovnika Raduka iz Zagreba, ki je nedavno došel v osvobodjene kraje. On je v tej razglašil aktivnosti Pavličevih ustaev proti hrvaškimi intelektualcem in umetnikom. Slednji so morali razstaviti svoja dela v Zagrebu in oni, ki so se upirali, so bili poslani v koncentracijska taborišča, v katerih so jih mučili.

Italijanski socialisti izključili Zanibonija

Neaples, Italija, 26. febr. — Italijanska socialistična stranka je naznanila izključitev Tita Zanibonija, ker je sprejel pozicijo "vrhovnega komisarja narodnega čiščenja" v vladi premierja Badoglija. Voditelji stranke so izjavili, da bodo nadaljevali borbo proti Badogliju in kralju Viktorju Emanuelu, ki sta bila fašista do strmoglavljenja Mussolinijevega režima. Zaniboni je prebil več let v ječi po obsodbi na obtožbo, da je nameraval umoriti Mussolinija.

Stavka zavrla produkcijo jekla

Detroit, Mich., 26. febr. — Okrog 500 članov jeklarske unije CIO je zastavkalo v tovarni Great Lakes Steel Corp. v znak protesta, ker je korporacija ignorirala pritožbe delavcev. Stavka je zavrla produkcijo jeklenih plošč za izkrevne ladje ameriške mornarice.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolice Cook Co. \$7.50 za celotno leto, \$3.75 za pol leta; za inosejalstvo \$9.00. Subscriptions rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (February 29, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam lost ne ustavi.

Veto davčnega zakona

Predsednik Roosevelt je zadnji teden vetiral ali zavrgel novi zakon dohodninskega davka. Glavni razlogi, ki jih je predsednik navedel za svoj veto, so, da zakon nudi premalo dohodkov vladi v vojnem času, dalje, ker so novi davki krivično porazdeljeni, ker kongres ni dvignil prispevkov za socialno zaščito in navedeno so še nekatere druge reči, s katerimi se Roosevelt ne strinja.

Predsednik je lani apeliral na kongres, naj zviša skupno vsoto dohodninskih davkov vsaj na deset in pol milijarde dolarjev letno, toda vsota, katero je kongres sprejel, znaša komaj dve milijardi in 315 milijonov dolarjev—komaj "napitnina" tega, kar vlada potrebuje za nadaljnje financiranje vojne.

Kar pa je Roosevelta posebno razkačilo, je to, ker je kongres večji del davčnega poviška naložil na rame individualnih davkoplačevalcev, torej delavcev in drugih malih ljudi, dočim je dal precejne olajšave korporacijam. Predsednik je to početje označil za "relif, ki ne velja za revne, temveč za pozeruho."

Iz tega je jasno, da sedanji kongres smatra delavce v vojnih industrijah za izredno bogat razred z grofovskimi plačami, katere je treba najbolj pritiskati z davkom, medtem ko "bedni" industrijski magnati, ki morajo danes plačevati visoke plače delavcem zaslužijo razne izjemščine. S tega stališča je novi davčni zakon razrednega značaja in predsednik je imel prav, da ga je zavrgel.

Kongres je tudi ignoriral predsednikovo priporočilo, naj odpravi "victory tax", kakor je ignoriral priporočilo za podvojitev prispevkov za socialno zavarovanje.

Vetiranje davčnega zakona sredi vojne je nov dokaz, kako globok je prepad med sedanjim kongresom in Rooseveltovo administracijo—kljub temu, da predsednik Roosevelt poskuša ugoditi reakcionarjem na vse mogoče načine, odkar je vojna v teku; vse koncesije, ki jih predsednik dobi od zbornice, mora plačati s pretiranimi protikoncesijami. Od "new deals" ni več ostala niti senca.

Nazadnjaki v kongresni zbornici, republikanski in demokratiški, ki bratsko kooperirajo, so bolj in bolj predrzni; zaletavajo se tako daleč, da mora biti tudi Rooseveltu preveč. Posebno zadnje čase nagajajo na vse demagoške načine rušijo kontrolo cen, s katero bi vlada rada preprečila inflacijo. V takšnih razmerah je treba za odgovorne ljudi v vladi nadloveske potrpežljivosti, da se obdrže v ravnotežju. Predsednik Roosevelt je že večkrat pokazal, da je res neizmerno potrpežljiv z reakcionarji, ki že deset let vodijo z njim strankarsko in osebno vojno.

Churchillova ekspedienca

Winston Churchill, predsednik angleške vlade, je pred nekaj dnevi poročal v zbornici o položaju na bojiščih in o raznih političnih vprašanjih med zavezniki. Dočim je bilo njegovo poročilo o bojni situaciji na strani zaveznikov precej svetlo in opogumljajoče, ni bilo tako dobro o političnih homatijah.

Na primer glede Italije je Churchill rekel, da zavezniki še vedno sodelujejo z vlado kralja Viktorja Emanuela in sedaj še ne nameravajo izpremeniti tamkajšnjega režima.

"Nisem še prepričan, da bi katera druga (italijanska) vlada, katera bi bila sedaj ustanovljena, mogla imeti isto pokorščino s strani italijanskih obožovalnih sil," je dejal Churchill v svojem poročilu. "Kadar držim v roki posodo z vročo kavo, moram biti previden, da ne odloim roče, dokler ne dobim druge enako dobre in praktične posode."

S temi besedami je Churchill najlepše povedal, kako on gleda na današnjo ideološko vojno. Pri njem ta vojna ni ideološka, pač pa je vojna, kakor je bila doslej vsaka druga vojna. Politika mora služiti vojni, to je zmagi, ne vojna boljši politiki! Fašizem, nacizem, demokracija—to so besede, ki se lahko izgovarjajo, toda v življenju angleškega konservativizma ne pomenijo nič! Fašist, nacist, demokrat—vsi so enako dobrodošli, če nudijo pokorščino vzhodnemu poveljstvu! Fašistični kralj in fašistični maršal sta pokorna angleškemu in ameriškim generalom v Italiji in italijansko vojaštvo je pokorno njima—in kaj še hočete?

Roosevelt je že večkrat poudaril demokratične principe in izjavil je, da je fašisti in nacisti ne more biti kooperacije. Churchill se ni rekel tega, kajti on nima principov.

Ampak velik del ljudstva v Angliji ne misli tako, kakor misli in dela oportunistični Churchill. To so pokazale najnovejše izredne volitve, pri katerih so voliči zavrgli konservativnega kandidata Churchillove stranke in z veliko večino izvolili neodvisnega socialista za poslanca. Angleški delavci in drugi mali ljudje so že do grla siti kramarskih oportunistov, ki pakirajo s komur koli, samo da jim nese časosno.

Italijani, ki niso fašisti in sovražijo fašističnega kralja, so tudi pokazali, kaj mislijo o Churchill—postali so pasivni. Nočejo kooperirati z zavezniki! Churchill ima lahko pokornega hlapca v italijanskem kralju in kralj lahko ima pokorne hlapce v italijanskih vojaki, kolikor jih je še v uniformi—ampak italijansko ljudstvo je pokazalo, da noče biti več pokorno. Ima že dovolj hlapčevanja, ko je falot Mussolini vihtel bliz nad njim s sankcioniranjem pokornega monarha.

Glasovi iz naselbin

Boj Slovencev za osvobodjenje

Cleveland.—Misli mi pohajajo nazaj pred 25 leti, ko smo imeli navdušene shode našega naroda širom naše nove domovine. To je bilo v prvi svetovni vojni, ko smo imeli v svoji sredi Jugoslovansko republikansko združeno. Ta organizacija je delovala na to, da se naš narod osvobodi hababurških tiranov in si pribori svoje narodne in kulturne pravice. Tudi takrat je bila podana deklaracija ameriških Slovencev, ki smo delovali na to, da naš narod dobi svobodo. JRZ si je osnovalo program, ki je temeljil na demokratičnih pravicah vseh jugoslovanskih narodov in propagiralo ustanovitev Jugoslavije v formi federativne republike.

Tedaj sem bil še mladenič, toda se še dobro spominjam, kako se je naš narod v tej deželi v pretežni večini strnil za svojim vodjem Etbinom Kristanom. Sicer smo tudi takrat imeli medsebojne boje, ker nekaterim ni bilo veliko ali prav, nič za svobodo naroda, ker so bili pač še objokovalci bivše Avstrije. V Clevelandu smo imeli takrat listič, ki je brenkal na to struno, kakor tudi v New Yorku Zottijev list.

Seveda, ko je med naše naseleljence bolj in bolj prodirala zavest za svobodo Slovencev v starem kraju in za ustanovitev na Balkanu nove jugoslovanske države v obliki federativne demokratične republike, in ker se je v tisti boji proti avstrijskim in nemškim imperialistom zapletla tudi Amerika, so naši avstrijski pač sprevideali, da ne bo dobro zanje, če bodo še dalje objokovali Franca Jožefa in njegovo dualno monarhijo. Svoje solze so potem pričeli pretakati za krfsko deklaracijo in jugoslovanskega (srbskega) kralja, kajti brez kronane glave si niso mogli predstavljati življenja, čeprav so tukaj živeli v republiki.

Takrat je bilo tudi veliko slovenskih fantov, ki smo služili v oboženi sili Strica Sama, kakor danes služijo naši sinovi. V vojno smo šli z zavestjo, da do prinesemo svoj delež za osvoboditev narodov, malih in velikih. Polagali smo veliko važnost in upanje v Wilsonovih 14 točk. Ali na žalost so bile te točke potem pomandrane na mirovni konferenci. Wilson ni uspel s svojim programom. Reakciji je je zopet posrečilo, da je zmagala.

Takrat nismo mislili, da se bomo morali ameriški Slovenci čez 25 let ponovno boriti kot ameriški državljani proti istim ali aličnim zavajalcem in kliki, katera je še vedno med nami in kateri tudi danes ni za pravo osvoboditev narodov v starem kraju, pač pa so še vedno oboževalci reakcije kot pred 25 leti. Nekateri se ogrevajo za reakcijo okrog Rima, drugi pa pravijo, da s slovensko Rusijo tudi ne bo šlo. Boje se, ker je preveč—rdeča.

Kot sem že rekel, Wilson s svojimi točkami ni uspel. In tako se je zgodilo, da je bil velik del našega malega naroda prodan na milost in nemilost Italiji, katero je naš primorski rojak

že od nekdaj mrzil, ako ne sovražil. Odrigan jim je bil najlepši kos dežele—Vsa Goriška z Vipavo, del Notranjske z vsem našim narodno zavednim Krasom in Istrijo, ki je v pretežni večini hrvatska.

Tako je moral iti naš narod skozi 25 let ječe, mučenja, ubijanja in preganjanja. Zaman je bilo vsake protestiranje in pletiranje na Rima za odpomoč temu zaslužnemu narodu našega telesa. Porodila se je seveda Jugoslavija, v čije območje je prišla Kranjska in Štajerska. Toda našemu narodu ni bilo mogoče priti do pravega kulturnega razvoja toliko časa, dokler je ena tretjina tega naroda obsojena na kulturno smrt.

V danih razmerah je bilo našemu slovenskemu pisatelju in pesniku zelo težko razvijati se literarno, ker je bil knjižni trg premajhen. Kljub temu pa sta delala čudeže in slovenska književnost je kljub tesnim mejam in še težjim razmeram po vojni izredno vzbrstela, dajši so jo tlačili razni privilegirani režimci. Ti so tudi povzročali, da se je jugoslovanski narod pričel mrziti med seboj, posebno še Hrvatje in Srbi. Slovenci itak niso veliko štel. Imeli so par sedežev v vladi in še ti so bili skopoz izključno v klerikalnih rokah, katerim je šlo več za politiko Rima, oziroma Vatikana kot pa za razvoj naroda. Zato tudi ni bilo nikoli kakih protestov ali pletiranja na Rima za olajšanje položaja zaslužnega naroda v Primorju.

Ko se torej človek danes ozira na razmere, ki so vladale med nami pred 25 leti, vidi, da je ravno ista klika tudi sedaj proti pravi osvoboditvi našega naroda v stari domovini. Ob pričetku so se sicer hlinili, da so pripravljani sodelovati za skupno nastop ameriške Slovenije, ker so pač smatrali, da bodo oni še dalje vodili rimsko politiko, politiko privilegirancev in biznisa "as usual". Boje se—rrrrrdeče Rusije. Vsa tako pravijo.

Nikdar nisem bil oboževalec ruske diktature in sploh obojam vsako diktaturo kot tako. Ampak vsi vidimo in vemo, da se Rusija nagiba bolj in bolj k demokratičnim tendencam in upanje je, da se bo po tej vojni še bolj razvijala v to smer. Kljub rdeči barvi, katere se nekateri tako boje, je storila ogromne čudeže. To ji danes priznava ves svet. In ta slovenska Rusija se je izrekla tudi za pomoč in osvoboditev našega naroda.

Sovjetska Rusija ni nikdar priznala aneksije našega Primorja in njena politika gre tudi sedaj za tem, da mora ta del našega telesa pripadati Združenim Sloveniji. Ako ta mali narod ostane tako razkropljen kot je danes, nima več življenja, kajti ta vojna mu bo prizadela tako velike rane, da jih bo mogel preboleti le z združenjem vseh svojih delov. Na drugi strani pa vidimo, da raznim Sforzom pod krinko demokracije in našim fotičevcem ni veliko na tem, kaj naj bo usoda slovenskega naroda.

Pri tem moramo po mojem

mnenju imeti več razsodnosti in ne gledati tako črno napram rdeči Rusiji. Malemu slovenskemu narodu v velikem slovenskem svetu bi morala biti bližja Praga in Moskva kot pa Rim, Berlin ali London. Prepričan sem, da bo narod dobil večje pravice in prilike do svojega razvoja v skupnem slovenskem telesu kot pa že od nekdaj zatirajočih Germanov ali Lahov. Ali je sveti oče v zadnjih 25 letih kdaj skušal ublažiti razmere naši slovenski katoliški materi, da bi lahko molila v svojem jeziku istega Boga kot ga molijo italijanska in svojem jeziku? Še manj pa se je kdaj pognal za narodne in kulturne pravice za suženjih Slovencev kot takih. Sicer tudi belgrajska vlada ni nikdar trenila z mezinem za ublažitev tega trpljenja in gorja primorskih Slovencev in Hrvatov.

Torej ali hočemo povratek v take razmere? Ali ne mislite, da je tega že enkrat dovolj? Ali se še nismo toliko stregli pri tem vprašanju, da se v tem resnem trenutku strnemo skupaj brez ozira na politično ali versko prepričanje posameznika in demonstriramo združeni za svobodo našega malega naroda? Čas je tudi, da je konec slovenskega klerikalizma, kakor tudi takih voditeljev naroda, ki so vedno gledali le na to, da je slovenska mati rodila svoje sinove in hčere le za hlapca in dekle. Čas je, da je ga doba za nami! Zato priznanje nekaterim slovenskim duhovnikom, ki so se otrsli stare klerikalne šole. Ampak žal, teh ni veliko.

Čas je, da narod končno spregovori svoje in stoji tako trdno ob strani in da vso oporo onim borec, ki se bore za resnično svobodo izpod vsake tuje nadvlade in domače tiranije. Naši ljudje v starem kraju so vzeli iniciativo v svoje lastne roke, pa če je nam v Ameriki prav ali ne. Oni bodo gospodarji svoje zemlje, na kateri se bore in krvave. Njih proglaš, ki so ga naslovili trpečemu narodu, priča to, da je minila doba izkoriščevanja in tlačanstva. Smrt fašizmu, svoboda narodu! To je njihov geslo.

Zato, dragi rojaki, collinwoodska podružnica Sansa sklicuje narodni shod, ki se vrši v nedeljo, 5. marca ob dveh popoldne v Slovenskem delavskem domu na Waterloo rd. Povabljeni so razni govorniki vseh treh vej jugoslovanskega naroda. Za Slovence so povabljeni Adamič, Kristan, Zaitz in Kuhelj. Dalje rev. Emil Gločar iz Akrona, O., George Pirinski iz Detroita in rev. Nikola Drenovac iz Youngstowna.

Da pa ne bodo sami govorili, je odbor poskrbel, da bo podanih tudi nekaj pevskih in glasbenih točk. Olizvali sta se naši zavedni pevki Mary Grill-Ivanush in Josephine Milavec-Levstik, ki ju bo spremljala na klavirju Vera Milavec-Levstik. Nastopita skupno s par pesmami tudi lokalna pevska zbor Sloven in Jadran. K temu shodu ni nobene vstopnine in bi torej ne smelo biti nobenega vzroka, da se ne bi odzvali našemu vabilu. Tukajšnja podružnica Sansa se pač trudi po svoje, da doprineše svoj delež k osvoboditvi in združenju našega naroda v starem kraju, kjer vodi tako junaške boje proti svojim zatiralcem. Torej ste vsi prošni, da se v nedeljo popoldne, 5. marca udeležite tega shoda. S tem demonstrirate, da ste za svobodo izpod tiranstva in za združenje vseh Slovencev pod eno streho.

J. F. Durn, tajnik.

Vsakega nekaj

Frank. Pa.—Ker imam pozimi veliko časa, bom tudi jaz nekaj napisal. Sem naročnica Prosvete in rada čitam dopise, samo preveč osebnosti in preprirov je bilo zadnje čase. Drug drugega napadajo, potem se pa izgovarjajo, da se morajo braniti, ker so bili napadeni. Mislim, da sedaj ni časa za take prepire, ker živimo v preveč resnih časih.

Imamo sinove v vojni in v strahu pričakujemo, kaj bomo doživeli. Imamo tudi sorodnike v starem kraju in ne vemo, če so še živi. Veliko bolj je bilo, če bi spodbujali drug drugega. Ko bi se ženske pripravale po časopisih, bi rekli: Kaj hočemo, babe so babe... Ampak možki so še slabši kot smo—babe.

NOČEM PLAČATI VEČ KOT
NAVIŠJE URADNE CENE!

NE SPREJMEM RACIONIRANIH
ŽIVIL AKO NE OODAM ZNAMK!

Neki dopisnik se rad tudi iz nas Krasevcev norce dela, kako da govorimo. Zapisal je že večkrat, da Krasevci pravimo, da gremo na "žrnado". Res tako govorimo, toda Slovenci se vseeno lahko razumemo med seboj. Moj pokojni mož je bil iz Štajerske, jaz pa s Krasa, toda sva se dobro razumela, včasih še preveč.

Doma sem iz St. Petra in služila sem pri sestri Franka Medicice, prvega tajnika SNPJ. Ker je v St. Petru velika železniška postaja, je bilo tam vedno veliko zaviračev in sprevednikov. Veliko je bilo tudi Štajercev in kilicali smo jih "Štajerska cota". Služila sem od 12. do 20. leta, toda vse, kar sem si prihranila, sem potrošila za pot v Ameriko, kjer sem dobila — "Štajersko coto".

Veliko je bilo zadnje čase tudi polemike radi vojne. Nekateri se ogrevajo za Tita Brozoviča in svobodno vlado, drugi za Mihajloviča in kralja Petra. Kar se mene tiče, mislim, da kralji in cesarji so za staro šaro. Naš narod je že tudi zaslužil svobodno vlado, ker je že veliko pretrpel. Tisti, ki smo prišli že odrasli v Ameriko, vemo, kako je bilo pod staro, gnlo Avstrijo. Pri nas na postaji in na pošti je imel prednost vsak nadut Nemec. V šoli se nismo učili nemško, toda če je kak Slovenec hotel malo boljše službo, je moral vse prošnje pisati v nemščini.

Kakor sem že prej omenila, sem služila pri sestri Franka Medicice. K njenemu možu Ivanu Froletu so prinašali prošnje. Če ni bil v pisarni, so prišli v stanovanje. Tako sem velikokrat slišala, ko je komu povedal, kaj ni prav in kako mora biti napisano. Oba Froletova sta bila zavedna Slovencev in meni se je dobro godilo pri njih. Otrok ni bilo, dela malo, jedi pa dosti in tudi dobra.

Dobro se spominjam, kako smo takrat, ko sta bila v Ljubljani umorjena Lunder in Adamič, vsak večer čakali na časopis Slovenski Narod. Ko je prišel, ni bilo nič drugega o tistem "incidentu" kot napisano s velikimi črkami: "ZAPLENJENO."

Tako se nam je godilo v stari Avstriji. V šoli smo pa prepevali: "Bog ohrani, Bog ohrani nam cesarja, Avstrijo..."

Povest starega naseljenca se mi je zelo dopadla. Pa se nekateri nezadovoljevi zopet spotikajo. Kaj hočemo, vsem ni mogoče ustreči. Nedavno sem bila v West Newtonu v Slovenskem domu, kjer so imeli maškerašno veselico. Pred leti je bilo tam zelo veselo in živahno, sedaj je pa se vse bolj žalostno. Mladi fantje so skoro vsi pri vojakih. Povsod se poznajo posledice vojne. Mislim, da imamo vsi eno in isto skrb: ali se naši sinovi še kdaj povrnejo domov.

Bila sem tudi v Broughtonu na obisku pri družini Martin Gorišek. Mrs. Gorišek je zelo postrežljiva in zabavna žena, pa tudi resna, če je treba. Hvala za postrežbo, Nežka!

Pred več tedni me je obiskal dopisnik Frank Fink iz Hermineje. Takoj ga nisem spoznala, toda ko sem ga malo ogledala, sva si bila znanca. Vprašala sem ga, koga ime še s seboj. Pravi, da ženo in hčerko. Njegova žena je doma iz naše vasi. Kaj pa je s teboj, Frank, da se veče ne oglašiš v Prosveti? Ali si vrgeš puško v koruzo in se šel skriti za grm?

Ne vem, zakaj se ženske večkrat ne oglašijo. Nekaj časa so pridno poročale, kako se jim je godilo v službah in kako so potovale v Ameriko. Frances Vodopivec tudi dobro napiše. Le večkrat se oglasi, Frances in povej, kako je bilo na Dolenskem. Tudi jaz sem bila šest mesecev v Novem mestu. Katera bo rekla: Le ti piši, ker imaš čas, ko si kar sama. Časa imam res toliko, da ga kar skupaj zvijem in sedem nanj in sedim pri topli peči. Ko pride pomlad, bom pa

imela delo na vrtu. Pozdrav vsem članom SNPJ in čitateljem Prosvete.

Josephine Slapnik, 193.

O štrajklah in drugem

Detroit.—Sem članica SNPJ od leta 1909 in kolikor se spominjam je to moj tretji dopis v Prosveti. Sem med onimi, ki raje berejo kot pišejo. Rada pa berem vse dopise. Nekateri pišejo o politiki, drugi zopet o drugem, kar jih bolj zanima. Jaz bom pa na kratko opisala, kako smo štrajkali leta 1910-1911 v okraju Westmorelandu v Pennsylvaniji.

V tistem štrajku smo bili 17 mesecev, nazadnje pa nismo nič dobili. Premogarji so se morali vrniti nazaj pod starimi pogoji, proti katerim so štrajkali. Ne vem, katerega meseca je bil štrajk končan, vem pa, da so vsi dobili delo nazaj, samo moj mi Mike Klarič ne. Njemu je boss rekel, naj pride 1. aprila, in sicer samo zato, ker je bil to praznik organiziranih rudarjev. Njega so imeli zapisanega kot dobrega štrajkarja, kar je pomenilo, da je bil na črni listi. Seveda so se tudi drugi enako borili, toda njega je imela kompanija najbolj na piki.

In tako so šli drugi nazaj na delo, moj prvi mož pa je moral iskati delo drugje. Dobil ga je eno uro hoda pri drugi kompaniji. Se več ne spominjam, kako dolgo je tam delal, vem pa, da je bilo pozimi, ko je padal dež, pomešan s snegom. Moj mož pride do kože premočen domov in že bolan. Pokličem zdravnika, ki pravi, da ima pljučnico. Bil je doma devet mesecev bolan, prej pa 17 mesecev v stavki.

Spominjam se, ko sem brala dopis Franka Gabrovskega iz Detroita, v katerem je pisal, kako siromašni so bili doma v starem kraju, da so jedli večinoma kašo in krompir. Saj nas je bilo več takih, zato smo šli tudi v Ameriko. Ali tudi tukaj se nam ni bolje godilo v stavki leta 1910. Takrat smo morali biti zadovoljni, da smo dobili kašo, fižola in malo pokvarjenega špeha poleg dveh dolarjev za moža in ženo, katere smo dobivali od unije.

Ko je moj pokojni mož malozdrav, mu je zdravnik rekel, da ne sme več delati v premogorju. Šli smo v Detroit, a tukaj se mu je zdravje še poslabšalo in po par mesecih je umrl in imel civilni pogreb, kot si je želel. Kmalu potem srečam nekakega prijatelja, doma od nas, ki je rekel, da sem možu pritrtila slab pogreb. Vprašam ga, zakaj tako misli. Pravi, da zato, ker bil cerkveno pokopan...

Zdaj bom pa rekla, da se časi spreminjajo. Zgoraj sem opisala naš premogarski štrajk iz leta 1910, zdaj bom pa malo omenila o stavki avtnih delavcev tukaj v Detroitu leta 1941. Tudi v tem štrajku so se borili za unjo in je tudi dobili. Ali tukaj je bilo lažje za štrajkarje, ker imamo dobrega predsednika Roosevelta, ki je šel nam na roko, da se lahko organiziramo. In to je veliko pomagalo. Štrajkarji so se dobro držali in v par mesecih so se nekatere kompanije podale in priznale unijo.

Ampak to ni šlo v glavo Fordu. On je rekel, da ne bo nikoli priznal unije, bo prej zaprl tovarne. Ali pomalem so se tudi Fordovi delavci pričeli zanimati in pristopati v unijo. Kmalu potem, ko je družba izvedela o tem, jih je pričela odslavljati. In tako je tudi moj drugi mož dobil "lay-off". Parkrat je šel nazaj vprašat za delo, toda so rekli, da ga nimajo in da ga bodo poklicali, kadar ga bodo potrebovali. A takrat so pri Fordu delali s polno paro in družba je najemala tudi druge delavce.

Tako je čakal na delo eno leto. Ampak unija se je dobro zanimala in bila gotova, da se bo tudi Ford podal in priznal organizacijo. In tako je bilo. Kmalu potem so vsi oni, ki so bili odporni, bili spet zaposleni. (Dolje na 3. strani)

Mlada jugoslovanska gorilka, ki sta bila ranjena v bitki s Nemci in potem odpeljana v britsko bolnišnico na otoku Malte.

Žid kot farmar

v Združenih državah
Stephen Pearce

Nemčija je zibelka modernega antisemitizma. Tam se je skotila ta "filozofija". Tam se je razvila ta "teorija", ki je bila potem v zadnjih desetih letih, kot ena najbolj črnih v ljudski zgodovini privedena v prakso.

Kot mnogo drugih stvari — na primer geopolitika — tudi ta ideologija ni njihova iznajdba, temveč samo kup skupaj znešenih posebnih pripravljenih raznih pravičij, teorij in navadnih laži. Ako bi že od prej ne bilo niti trohice rasne mrznje, radi katere se je razširil antisemitizem, bi tudi ta nemška izmišljajna govorica bila pozabljena kot mnoge druge.

Toda razširila se je ravno v naših časih in napravila iz židov svetovne zarotnike, ki hočejo podjarmiti ves svet, naslediti ga od tistih nemških vodij, ki so dvakrat v eni generaciji zašli na pot invazije, ropanja in suženjstva. Ta zločinski duh, surov, toda tudi zelo premeten, hoče ljudem dopovedati, da nekdo drug, ne on, hoče zaslužiti in izrabljati ves svet.

Govorica, da so židje paraziti in neproduktivni, je res pomagala k napadu in izropanju polovice sveta za izrabljanja po drugi polovici, pomagala je prikriti načrte za nadvlado sveta. Med drugim je bilo tudi posebno poudarjeno, da se židje ne udeležujejo v poljedelstvu. Toda, koliko je na tem resnice? Knjiga Gabriela Davidsona "Naši židovski farmarji", ki jo je napisal L. B. Fisher, nam pravi ravno prav v tem času, ker nam da jasno sliko o delovanju židov v ameriškem poljedelstvu. Prikaže nam, kako se je to ne navadno gibanje vračanja k zemlji razvilo ravno v času, ko je glavno premikanje prebivalstva bilo v nasprotni smeri — iz dežele v mesto. Da nam tudi odgovori na mnogo neresničnih govoric kot je ta, da židje ne marajo zemlje.

Davidson piše, da se "prevečkrat čuje obtožba, da židje nimajo niti privrženosti, niti sposobnosti baviti se z zemljo. Židovski farmarski razred, ki se je razvil v Ameriki v primerno kratkem času, odločno zanika to obtožbo ter dokazuje, da so židje po narodi narod zemlje, kot to vidimo iz biblije. Njihovi zakoni kot njihovi etični nazori in vera so tesno spojeni z zemljo in poljedelstvom. Največji židovski prazniki in veselice so ob času žetve in tam so ostali do današnjega dne. In ne samo biblija, temveč tudi ena šestina vsega poznejšega verskega pisanja — namreč Talmud, katerega večina del je bil spisan v času, ko so židje bili razsuti po svetu, je posvečena poljedelstvu.

Treba je bilo dva tisoč let zgodovine za ogromno spremembo, da je iz ljudi podeželja napravila prebivalce mest, iz narodov, ki so obdelovali zemljo in izdelovali navadno orodje v primitivni človeški družbi, v razpršen narod, v veliki večini posvečen trgovstvu, profesionalnemu delavstvu in proletariatu. Bilo je treba vojni, ki so iz Palestine napravile puščavo in ki so priprale njen narod na razselitev, na pot v oddaljene zemlje, na izselitev plemen po vsem poznanim svetu. Treba je bilo verskih preganjanj, ki so ta narod razvajala skozi stoletja od drugih, ki so mu odrekla lastništvo zemlje, ki so mu kasneje odrekale pravico udeleževanja v obrtih in nazadnje v industriji. Treba je bilo 2000 let predravja, nezakonskega prikrajševanja in verskega nasprotstva, da so napravili iz tega naroda poljedelci in narod kramarjev.

Toda ljubezen naroda do zemlje je bila skozi stoletja in danes ena iz mnogokrat duška. Po mnogih stoletjih, ki je bila pred stoletjem, se začelo z gibanjem vračanja k zemlji. Tu lahko omenimo kolonizacijo v Palestini, v Argentini, v sovjetski Rusiji in v Ameriki. Davidson nam v svoji knjigi pove zanimivo zgodovino o židovskem naseljevanju v Združenih državah. Ravno tako kot so pred vojno razne pregani pripeljali bežalnice na naše obale, od katerih so nekateri naselili kot poljedelci, tako so pred 70 leti bili na-

pravljeni glavni kolonizatorski poskusi z emigranti, kateri so bežali pred carističnimi pregoni po letu 1880.

Ustavili so kolonije v Arkansasu, Oregonu, Kansasu, South Dakoti itd. V ekonomskem pogledu so te kolonije prej ali slej propadle. Uničile so jih malarija v Arkansasu, toča in suša v Dakoti, poplave v Louisiani in druge slabe okolščine kot so pomikanje in nepravilnost. Samo kolonija v South Jersey je še ostala do današnjega dne. V začetku tega stoletja je bila organizirana židovska poljedelška družba zato, da bi se odstranile napake, ki so jih kolonizatorji poprej delali. Za časa svojih 40 let obstoja je toliko doprinesla, da se je število židov, ki so obdelovali zemljo, stokratno povečalo: od 1000, kolikor jih je bilo leta 1900, ko je J. A. S. bila organizirana, je do danes število naraslo na 100.000.

Gabriel Davidson je celo svoje življenje posvetil židovski poljedelski organizaciji, katere je sedaj direktor. V njegovi knjigi je pokazana vsa zgodovina te organizacije, ki je toliko pripomogla k ustvaritvi židovskega poljedelškega življa v tej deželi. Baron Maurice de Hirsch je dal fonde na razpolago, ki do danes omogočajo delovanje tega društva. Baron de Hirsch je bil eden od glavnih gradbenikov železnic v Evropi, kjer je s svojim finančnim genijem že v rani mladosti zaslužil ogromne denarje in se kot mlad upokojil ter dal ves svoj denar židovskemu poljedelstvu.

Židovska poljedelška družba je dosegla mnogo uspehov v svojem delovanju. —Dala je zraven posojil društvenim hišam, sinagogam, kooperativam itd. —več kot 14.000 posojil židovskim poljedelcem v 40 deželah, ki znašajo več kot \$8.684.000. Prispevala je tudi ameriškememu poljedelstvu z novimi načini in delovanjem, katero so potem države in federalne ustanove tudi prevzele. Ustanovila je, kar je v enem pogledu bila prva poljedelška banka v Ameriki. Bila je pionir v razviku poljedelske kreditne unije ter je ustanovila prvo specializirano agencijo za uposrevanje. In ustanovila je tudi enega najboljših poljedelskih časopisov v tujem jeziku v Ameriki — "Židovski poljedelec".

Delo te družbe se v zadnjem času največ nanaša na begune iz Evrope, za katere vzdržuje posebno farmo za treniranje. Na ta način je okrog 3000 nekoč nesrečnih in izgubljenih Hitlerjevih žrtev sedaj sigurno zasidranih na ameriški zemlji. Begunski poljedelci so povprečno bili zelo uspešni. V nekaj letih se bodo lahko nekateri od teh uvrstili med najbolj moderne in najnaprednejše poljedelce v Ameriki.

Common Council—FLIS.

Zgodovinska anekdota

Ko so nesrečnega angleškega kralja Karla I. na ukaz parlamenta odpeljali v ječo, je dejal kralj spremljevalcem: "Mislim, da nimam nikomur drugemu poročati računov za svoje delo kakor samemu Bogu." — "Saj mi baš mislimo," je odgovoril eden od sodnikov, "da vas pošljemo k njemu, da mu boste lahko položili račune."

Ozadje prevrata v Argentini

(Iz poročil, dostavljenih Overseas News Agency)

Polkovnik Juan Peron je mož, ki stoji v ozadju poslednjega puča v Argentini. Njegovo ime je zabeleženo v tajnem dokumentu State departmenta — kot enega zarotnikov, ki so izvedli načrt za revolucionarno gibanje, ki je v Boliviji spravilo na krmilo osišču prijazne elemente.

Prelom diplomatskih odnosov med Argentino in osiščem je prehitel publikacijo tega dokumenta, akoravno je bil polkovnik Peron in njegova skupina častnikov proti temu ukrepu. Zdaj pa je Peron nastopil s silo, da prepreči vsaj posledico, namreč napoved vojne Nemčiji in Japonski.

Še nedavno je bil Peron dejansko le podtajnik za vojno, zdaj pa je postal minister delavstva in socialnih ustanov, toda bil je ves čas — skrit za temi nedolžnimi naslovi — odločilna osebnost argentinske revolucije. In — niti on, niti njegovi prijatelji niso naklonjeni Zedinjenim državam.

Poročila, katere je prejela Overseas News Agency iz Montevidea, trde, da je Peron po dolgem in težkem boju premagal vpliv predsednika Pedra Ramireza glede prenestitve v armadi ob koncu leta. Posledica je bila, da niso bili imenovani generali, temveč polkovniki za poveljnike vseh petih argentinskih divizij. Ramirez sam pa je kot znano general.

Kadar ljudje govorijo o kliki polkovnikov, jih po navadi imenujejo "GOU", kar more pomeniti dvoje: "G" — overment, "O" — rder, "U" — nity, ali pa "G" — roup of "O" — officers "U" — nited. Toda kar koli to pomeni, dejstvo je, da kontrolirajo garnizijo v Campo de Mayo blizu Buenos Airesa in da so odločili diktirati vladi njeno politiko pod grožnjo revolverjev.

Vsi, ki poznajo Perona, ga silikajo kot moža, ki je skrajno častihlepen, toda pred vsem želen resnične oblasti. Do naslova mu ni mnogo. Že od 4. junija se je govorilo o njem, da je bil gonilna sila preobrata.

Predsednik Arturo Tawson je takrat objubil, da bo pretrgal odnose z osiščem. Na podlagi te objube so potem Zedinjene države priznale novo vlado. Toda minilo je komaj par dni — in že je Peron podrl Rawsona. Povsem jasno je danes, da je le neizbežna potreba dovela Perona do tega, da je pretekli teden pristal na to, da Argentini pretrga diplomatske odnose z osiščem.

V svojstvu podtajnika za vojno je bil Peron v neprestanem osebnem stiku z armado. On je bil tisti, ki je izvedel vse podrobnosti revolucije. Ne morda Ramirez, ki je bil vojni minister, temveč Peron je izbral vse one, ki so sodelovali; on je vplival na one, ki so omahovali in skrbel za stalno zvezo med zarotniki. In danes ima Peron in ne morda Ramirez popolno oblast nad vsa argentinsko armado.

Na političnem polju se je Peron posluževal le onih civilnih elementov, ki so mu po godu — namreč nacionalistov. To je stranka, ki je odločno proti preklicu dekretov, ki so proglasili vse politične stranke za nezakonite — to pa radi tega, ker je njen program izvedba totalitar-

ne države. Revolucija je popolnoma strla delavsko gibanje in s silo odgnala vse elemente opozicije v koncentracijski taborišča v Patagoniji. Časopisje se je moralo umakniti iz politične arene. Vse židovsko časopisje je moralo prenehati za nekaj časa.

Toda, dočim sta Peron in njegova klika odločno proti vojni napram osišču, trde poročila, ki prihajajo iz Montevidea, da se čisto resno pripravljajo na vojno z Brazilijo. Eno teh poročil pozno v mesecu januarju pravi celo, da je bil sklican tajen vojni svet višjih armadnih častnikov. V bistvu je baže njegovo mnenje, da je treba udariti, predno postane Brazilija premočna s pomočjo in s podporo Washingtona. Ta poročila trde tudi, da je bila sklenjena posebna tajna zveza z Bolivijo, katere ozemlje leži v boku Brazilije.

Druge poročila, ki tudi prihajajo iz Montevidea, pravijo, da je Juan Peron preprečil napoved vojne Nemčiji in Japonski, ker se je bal, da ne bi predsednik Pedro Ramirez izkoristil nove razmere, ki bi nastale v tem slučaju, v svrhu, da potlači in zlomi njegovo oblast in njegovo vpliv.

Peronu je baže sporočil te namere predsednika Ramireza general Louis Perlinger, ki je minister za notranje zadeve. Peron je takoj sklical shod svojih častnikov v Campo de Mayo in izvedel svojo revolucijo.

O Ramirez sodojo, da je nekako politični ujetnik Peronov. V slučaju napovedi vojne bi mogel mobilizirati in proglasiti obsešno stanje, kar bi mu bilo omogočilo znebiti se vseh svojih političnih nasprotnikov.

Ako je treba verjeti tem vestem, sporna točka prav za prav ne bi bila napoved vojne sama na sebi, temveč le vprašanje, kdo bo imel v rokah ves aparat, vojaški in politični v trenutku, ko nastopi vojno stanje. V tem slučaju bi bilo tudi pričakovati, da bo tudi nova argentinska vlada, v kateri dominira Peron, prej ali slej napovedala vojno osišču — ako ne iz drugih razlogov, potem radi tega, da uvede vojne ukrepe ter na podlagi teh konsolidira svojo politično situacijo.

Glasovi iz nasebin

(Nadaljevanje s 2. strani.)

ščeni, dobili delo nazaj, isto delo kot so ga prej opravljali in tudi plačo za ves čas, ko so bili doma po krivdi družbe.

Torej zdaj lahko rečem, da se časi spreminjajo. Sedaj smo v najbolj težkem času, ker smo v vojni. Posebno je težko za stare, ki so že svoje sinove izgubili in žalujejo za njimi. Ampak pomagamo jim lahko, če kupujemo vojne bonde, in sicer kolikor več kdo more. To je velika pomoč našim fantom, ki se borijo za nas po vsem svetu.

Na misel mi pride, ko je nekdo pripovedoval, kako je bilo v šoli, kjer jih je kaplan učil katekizma. Pa vpraša nekega fantka, koliko bogov je. Fantek nekaj časa premišljuje in odgovori: "Pet." Zdaj bi teh pet bogov prav prišlo, ker vsakdo moli za svojo domovino, en bog pa ne more vsem ustreči.

Nas so učili: Ne ubijaj, ne krad, ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe. Priznati je treba, da so to lepi nauki, pa naj jih uči kdorkoli. Ampak ni vse to nič pomagalo in danes se zopet

Otroci delavskih družin se zabavajo v zavodu, ki ga vodišejo unije CIO v San Franciscu.

po vsem svetu koljejo, krajejo in sovražijo. Za uresničenje teh naukov bo treba nekaj več kot pa je molitev.

Zdaj sem malo potožila o moji nesreči iz leta 1910, ko smo bili v štrajku na Yukonu, Pa. Stvar je že stara, ali je ne bomo nikoli pozabila. Tudi stari naseljenec je opisal svojo nesrečo in tudi on ne more pozabiti svoje Rožice, kakor tudi ne krivice, ki so mu jih naredili.

Katarina Stimač, 121.

Kako je nastalo

današnje delavstvo in njegovo gibanje

Dr. Dragotin Lončar

(Se nadaljuje.)

Človek je od prirode dober, saj ga je ustvaril Bog, ki mora hoteti le dobro. Ako je vendar na svetu toliko napačnosti in nesreče, potem so temu krivi ljudje, ki se ne ravnaajo po prirodnih zakonih, od Boga jim danih, ampak vlečejo človeško prirodo v umetne sponde (državne, cerkvene itd.). Namesto človeških izmišljotin se mora uveljaviti prirodni, neizkvarjeni, čisti razum ter svoboda in enakost, da nastopi sreča in blagostanje za človeški rod. To je bilo Rousseaujevo modroslovje "prirodnega stanja".

Ves tedanji ustroj človeške družbe so imeli za neprimerni, za umetni, ki ga je treba nadomestiti s prirodnim, t. j. s takšnim, kjer bodo vsi ljudje svobodni in enaki, da si potem sami v vzajemnim sporazumom omeje posameznikovo svobodo in enakost na korist splošnosti. Prvotno, "prirodno stanje" se je poveljevalo in polepševalo; družbo, kakor se je bila zgodovinsko razvila, so z državo vred imeli za slabo: zato naj bi bilo območje države kar mogoče majhno, da ne postane nevarna prirojeni svobodni in enakosti.

Nauki fiziokratov izvajajo misli o prirodnem pravu na gospodarsko življenje in uče, da obstaja družba iz množice posameznikov, ki imajo vsi iste pravice. Vsak zase vse najbolje, kaj mu koristi, in omejuje svojo svobodo toliko, kolikor to zahteva pravica drugih. Država, ki je bila ustanovljena po družbenem soglasju, posreduje le v takih men, da se ne krši družbena pogodba. Vsak ima pravico do toliko gospodarskih dobrin, kolikor jih more pridobiti s svojim delom; zato je treba ščititi delo pred vsakim omejevanjem, zagotoviti plod dela lastniku, omogočiti vsakemu njegovo delo, pustiti svobodo izmenjavanja in neomejeno tekmovalno, monopolno in privilegij se naj odpravi.

Plodovito je samo tisto delo, ki pomnožuje sirovine, t. j. poljedelstvo; rokodelci daje sirovini le novo obliko in trgovec prenaša bogastvo iz kraja v kraj. Obrtni in trgovski stan sta — kakor svobodni poklici — sicer koristna; toda nista pridobitna, ker vlečejo svoj dohodek iz prebitka kmetijske žetve, a ne iz fonda, ki bi ga bila sama ustvarila: zato bodi edini davek v državi zemljiški davek, ki je najbolj neposreden in preprost. Quesnay je izrekel geslo: "Rečni kmetje, revna kraljevina; revna kraljevina, reven kralj." A njegovemu drugu Gournayju se pripisuje (čeprav ni dognano) krilatica: "Laissez faire — laissez passer" (Pustite, da se dela, kar se hoče; pustite, da gre, kakor hoče!)

Gournay je omilil fiziokratični nauk v toliko, da je imel tudi obrt in trgovino za pridobitni.

Praktično načelo fiziokratizma je bila gospodarska svoboda, ki je je merkantilizem omejeval, ko je država posegala v produkcijske podrobnosti s postavnimi določili. Na eni strani državno urejanje gospodarskega življenja, a na drugi strani nauk: Laissez faire. Fiziokrati so se v svojem boju proti tedanji gospodarski politiki sklicevali na ljudsko suverenost, na prvotno družbeno pogodbo, na prirodno pravo glede kupovanja in prodajanja, čes, da so koristni posameznika v skladu z občno blaginjo. Quesnay je svetoval svojemu kraljeviču, naj "ničesar ne ukrepa, ampak pusti vlado postaviti", ki naj bi bile v soglasju s prirodnimi pravom. Bili so glasniki poljedelstva, ker so bile fevdalne razmere na Francoskem nevzdržne in ker je prevladovala Rousseaujeva romantika o paradizu "prirodnega stanja".

6. Fiziokratične nauke je izpopolnil Adam Smith (1723 — 1790), ko je dovršil (1776. leta) teorijo o gospodarstvu, ki je postala odločilna. Smith je prvi klasikal "sistema prirodne svobode".

Smith izhaja s stališča, da je telesno delo vir, ki si po njem krije narod svoje potrebe. Čeprav ni imel dela za edini produkcijski faktor, je hotel s tem poudarjanjem pokazati razliko med seboj ter merkantilisti in fiziokrati. Merilo vrednosti za gospodarske dobrine je delo; po njem se določuje, koliko ene stvari damo v zameno na drugo. Ze Locke je učil, da je vsaj po večini delo merilo vrednosti. To velja za vse gospodarske dobrine v vseh dobah in krajih: delo je prava cena, a denar samo imenka; zato se imenuje njegov nauk industrializem (pridnost, delo).

Glede Quesnayja je sodil, da se njegov sistem morebiti še najbolj približuje resnici, a je zaviral nauk, kakor bi bilo plodovito le poljedelsko delo.

Smith je konstruiral "gospodarskega človeka", ki mu je naravna sebičnost. Postavil se je na stališče posameznika, ki skrbri zase ne glede na korist drugih ali celote. Vsak pozna najbolj svoje potrebe in v svobodnem tekmovalstvu se pospešuje splošna blaginja. Država ima samo to dolžnost, da brani osebo varnost in lastnino posameznika, da ni noben član družbe na poti svobodni drugih; zato se zavrta življenju. Gibalo vsega gospodarskega delovanja je zasebna korist.

Gospodarski nauk industrializma ali smithianizma se imenuje tudi liberalizem, ker zagovarja svobodo (liber, liberalis). Po neki družbi, ki jo je ustanovil trgovec Cobden v Manchesteru, ta namen, da bi se bojevala za gospodarsko svobodo, se zove liberalizem tudi "manchestrstvo". Najznamenitejši Smithov učenec je bil David Ricardo (1772 — 1823). Njegovo osnovno načelo je bilo, da je pri svobodnem tekmovalstvu vrednost blaga končno odvisna od dela; ki je v njem nakopičeno. To načelo je pozneje povzel Marx kot podlago svoje nauku. Drugo osnovno Ricardovo načelo je bil t. zv. železni plačilni zakon. To se pravi: delavske plače se sicer ravnaajo po potrebah in razmerah na trgu, vendar poprečno ne presegajo višine, ki je potrebna za golo delavsko življenje. To načelo je pozneje povzel Lassalle.

7. Počasi je začel prodirati novi duh v srednjeveški gospodarski organizem. Že v XVI. stoletju se kažejo pri celovitem početku propadanja. Izgubljal se je čut za občno blaginjo, ker so se mojstri trudili, da bi si ohranili mojstrstvo v svojih rodbinah; podaljševali so učno in službeno dobo, uvedli so za mojstre določeno število (numerus clausus), kar pa za njih sinove ni veljalo. Državni absolutizem je vedno bolj omejeval avtonomijo celov, da so se dovoljevale obrti tudi izven njih.

Ker je merkantilizem pospeševal svetovno trgovino, je bilo treba na njen razvoj vzeti celohom njih pravice, pasti so morale vse ovire prometa, razne carinske meje, rimsko pravo je uvedlo enako zakonodajo, nastalo je enotno denarstvo. Pod firmo fiziokratizma in industrializma sta se začeli svobodna obrt in trgovina, odpravili sta se nesvojnost in podložnost; razvezali so se lastnina, kapital in delo.

Po tehnični strani bi se dal ves razvoj modernega gospodarstva deliti v tri stopnje: rokodelstvo — manufaktura — industrija, ki si pa ne sledi vedno druga za drugo.

Prvotno je ročno delo v čehih, ko izdeluje posamezni rokodelc, ves izdelek sam; ako ima izdelek več kosov, ki pripadajo različnim obrtnim, potem izdeluje vsaka obrt svoj kos. Daljnji razvoj je bil v tem, da so se združili pod skupnim vodstvom v skupni delavnici vsi oni obrtniki, ki so bili potrebni za izdelek, n. pr. za napravo kočije je bilo treba kolarja, sedlarja, steklarja itd. Poprej so izdelovali te kose posamezni rokodelci, sedaj pa so vsi v službi podjetnika, kjer ne delajo zase, ampak za svojega gospodarja po njegovem naročilu in načrtu.

Mogoče je pa tudi tak način, da izdelujejo prvotno vsi isti izdelek v skupni delavnici, n. pr. igle, kjer mora izvršiti vsak vse manipulacije, ki so za izdelek potrebne, a pozneje, ko se je število delavcev pomnožilo, dela vsak le določeno manipulacijo.

Za prv način dela navajamo kot zgled urarstvo; poprej je napravil rokodelc-urar vsi uro s vsemi njenimi sestavinami sam, sedaj pa izdeluje eden le peresa, drugi platšče, tretji ogrojdje itd. Zgled za drugi način bil bil izdelovanje bučice, kakor je bilo navadno za Adama Smitha: eden svalka žico, drugi jo seka na primerne kose, tretji koniči, četrti pripravlja glavico itd. — vsega skupaj 18 manipulacij, ki jih opravlja prav toliko številno delavcev, dočim je poprej vse te manipulacije izvrševal en sam rokodelc.

V prvem primeru (ura) se združijo različna samostojna rokodelstva v produkcijski postopek, v drugem primeru se razdeli različna opravila istega rokodelstva med različne delavce.

Tak način obrti, kakor smo ga opazovali zgoraj, imenujemo manufakturo. Beseda je nastala iz manus (roka) in factus (narejen). Najvažnejša obrt, ki se je polastila manufakture, je bila tkalstva (tekstilna); zato se še dandanašnje imenuje tekstilna industrija manufaktura kratko in malo, čeprav ni pravilno, ker je to že industrija.

Kakor rokodelstvo, tako sloni tudi manufaktura na ročnem delu: vse je odvisno od spretnosti, zanesljivosti in hitrosti posameznih delavcev; vendar je že velika razlika med rokodelstvom in manufakturo.

(Dalje prihodnjič.)

Rodovnik

Domisljav francoski plemič je hotel nekoč napraviti v zadregu slavnega romanopisca Aleksandra Dumasa (izgovori Dima) čigar rod je izhajal od neke Zamorke.

"Vaš gospod oče, general, je bil vendar Mulat, gospod Dumas?"

"Tako je," je odgovoril Dumas.

"In vaš stari oče?" je spraševal dalje aristokrat.

"Je bil Zamorec, gospod grof," je Dumas prostodušno odgovoril.

"In vaš praded, če smem vprašati?"

"Je bil opica, dragi gospod," je odvrnil Dumas, ki ga je minilo potrpljenje, "moj rodovnik se namreč začne tam, kjer se vaš neha!"

Ruski topniški oddelček nekje na ukrajinski fronti.

GUSARJI

(Les Filibustiers des Mers)

CLAUDE FARRERE

Poslovenil F. J-o

(Se nadaljuje.)

Vzmemirjeni zapuste nekateri gostje šotor, z njimi tudi admiral ...

In kaj vidijo!
"Lepa podlasica" je sedaj že čisto blizu. Vsa jadra so razpeta, kajti vetra je le malo in le lahen južen vetrič popihava. Ladja vozi premo proti luki. Kraljevi oficirji vidijo izprva le sprednjo svetilko, ki popolnoma zakriva zadnjo.

Pa ta sprednja svetilka je zadostovala, da so spoznali vse štiri ladijske rajne, krovno, lantino, malo marsovo in bramčevo rajno. Toda na koncu teh rajn so obešeni neki čudni okraski. Admiral si da prinesiti daljnogled in pogleda skozenj, ta hip pa že tudi glasno zavpije od studa, skoraj že od groze ...

Obešenci bingljajo s teh rajn v debelih snopih, kakor grozdove jagode ... Trupla Spanceva, že po oblekah in po obrazih jih spozna, visoko in nizko obešena trupla jetnikov, ki so padli Tomažu v roke. Po štiri in po pet jih je tako pobesil na svoje rajne in drugod in jih sedaj pripeljal domov ...

Storil je to iz posameljive trme, iz upornosti, pa tudi, da zamaši Juaní drzna usta. Ona se je že dvajsetkrat vrnila na oni ton, ki se ga je posluževala na večer, ko je prejela svoje batine, in sto in tisočkrat se je maščevala Tomažu za vsak pretrpljeni udarec na svoj grozni način, z neprestanim zbadanjem, zaničevanjem in zasmehovanjem. Neizmerno mu je zamerila one udarce, in razkazila je sedaj Tomaža do te višine, da je sklenil, da konča in da ji dokaže na nepobiten način, da ne premorejo niti kralj, niti nasveti njegovega namestnika, niti onih pet piškavih fregat ničesar proti njegovi volji, volji gospoda Tomaža Trubleta, plemiča s pridevkom "Jagnje".

Zato je odrinila "Lepa podlasica" skozi zapadni kanal izpred Tortuge in se obrnila proti Santiagu na Kubi in trdnem namenu, da tam zajame kakšno tujo ladjo, pa če treba, da se poda v to svrhu prav pod trdnjavske baterije. Toda slučaj je hotel drugače. Nepričakovan veter je zapihal s severozapada in odnesel fregato nazaj do pod tiburonski rt in na zapadnem koncu otoka San Dominga. Na istem mestu je pred osmimi leti Tomaž zadel na svojo zlato galijono in jo zavzel ter si s tem položil temelj za bajni sloves, ki ga uživa, in za svojo srečo, in nesrečo. Na istem mestu sreča sedaj trgovsko ladjo iz Seville, obloženo z mahagonijevim lesom in raznimi dišavami, namenjeno, da se vrne v Evropo. Nesrečnica je padla korzarjem v roke. Iz upornosti in za posmeh vsem svarilom strahopetnega namestnika je Tomaž kakor nalašč napadel to ladjo. Na mestu maloneške modre zastave je razvil to pot ono novo filibustejsko zastavo, ki mu je pravzaprav pritakala, črno z mrtvaškimi glavami, in vrhu nje še svoj lastni škrlatni preporec z zlatim jagnjetom. Ves prestrašen je Spanec v svoji nesvestnosti izpalil proti Tomažu strel iz edinega kamenitega možnarja, ki se je nahajal na njegovem krovu.

Za kazen je po zavzetju Tomaž dal pobesiti vse možstvo od prvega do zadnjega moža, in bičan od Juaninih zasmehljivk je v svojem besu dal vse svoje žrtve razporediti na vseh svojih visokih in nizkih rajnah, da tako razstavi svoj grozni tovor pred očmi kraljevskih komisarjev, vsemu svetu in njim v zasmeh.

"Lepa podlasica" se sedaj okreta, da ujame več vetra in se pripravi na boljše mesto, kjer bo pristala in vrgla sidro. Pri okretu pokaže gledalcem vso svojo širino, vse štiri jambore. Nov krik se dvigne, krik prestrašenosti in groze. Kajti vsak teh štirih jamborov nosi isti na-

ki. Štirideset za vrat obešenih trupel visi in poplesava med jadrji pri vsakem ladijskem gibu.

Tresk razbitih čaš sledi splošnemu kriku. Admiral je svojo polno čašo vrgel na krov. Sedaj zaukaže z gromkim glasom:

"K zastavam! Signal za 'Astreo'!"

"Astrea" je bila najmanjša peterih kraljevih fregat, s štirinajstimi topovi in tako ozka, da je sličila onim majhnim angleškim ladjicam, ki so se tisti čas prvikrat prikazovale na morju, in ki so dobile ime korvet.

Admiralov glas je bil tako močan in jasen, da ga je slišal vsakateri onih štiristo mornarjev na njegovi fregati:

"Signal za 'Astreo'! Takoj dvigni sidro, razvij jadra, hajd nad korzarja, čigar celokupno možstvo mora v verigah brez odloga na moj krov!"

Kar iz sebe stopi namestnik de Cussi-Tarin k admiralu in ga vpraša s tihim glasom:

"Gospod markiz?"

Se vedno trepetajoč razburjenja in gnjeva se admiral strmo obrne k namestniku in ga vpraša: "Gospod namestnik?"

Ves v skrbeh ga gleda gospod de Cussi-Tarin, potem kakor da požira besede, ki jih je hotel izprva povedati, ter se oglasi za nekaj časa:

"Ali ni 'Astrea' nekoliko preslaba za tolikšno nalogo?"

Kakor da mu je vzelo sapo, odstopi admiral in prekriža roke na prsih:

"Kaj pa naj to pomeni? Pa menda vendar nečete reči ... da bi se ti strahopetni psi drznili upirati se nam, služabnikom Njegovega Velikanstva?"

Že vihrajo signalne zastave in praporci v vetru in svetilke se zamažejo. Na krovu "Astreja" pa zaropotajo bobni in zatrobijo troblje, ki kličejo možstvo na delo ...

Na "Lepi podlasici" se tačas Tomaž ni prav nič brigal za ladjo. Bil je v veliki kabini z Juano, oblečeno v najlepšo obleko iz vijoličaste tafta, vsevpred izvezeno z zlatom in z zlatom obrobljeno, pod njo pa z belo svileno, s čipkami, bogato odličeno spodnjo obleko ...

Izjemoma oba zopet ene misli, sta se šalila in vabila, ter pila iz kardinalske čaše, uplenjene v zadnjem pohodu, ko potrkna naenkrat mornarski mladec na njuna vrata in javlja kapitana, "da se bliža neka prokleta fregatica, našemljena kakor babše, z manevrom, kakor da hoče nam zastaviti pot." Na to obvestilo poskoči Tomaž takoj na stražni krov, Juana pa z njim.

Zares. "Astrea" se bliža. Se je preko vetra, vendar pa tako priteguje svoje vrvi in zastavlja jadra, da že sedaj obira maloneško fregato. Razdalja med obema ladjama znaša le še tri do štiristo korakov.

"Na, tak dajmo!" zagodrnja kanonir, ki je pripravljen na posel. "Ali ne bi temu tiču nekoliko pristigli peroti?"

In stopi k svojemu topu ter izvadi zamašek. Tudi drugi so to že storili, in ne ve se, kdo je že odprl vrata v smodnišnico, da bo prah pri roki.

Tomaž namršenih obrvi opazuje kraljevsko fregato. Juana stoji vzravnan poleg njega in se porogljivo smeji.

Tu se začuje zategel klic čez gladino. Kapitan "Astreja" je nastavlil trobilo na usta in sedaj kliče Tomaža, ki mu odgovarja:

"Halo! 'Lepa podlasica'!"

"Halo?"

"V imenu kralja! Spustite svojo zastavo!"

(Dalje prihodnjič.)

ruta ji je zdrknila z ramen in smehljačo se je nesel Martin v stan.

Drugi dan so Velikoplaninci in Maloplaninci sklenili premirje.

Liza se je od tistega dne izpremenila. Še manj je govorila. Če je le mogla, je sedela kje na samem. Toda lica so ji gorela in oči so bile zatopljene v njegovo podobo. Ponoči je strmela v leseni strop. "Martin ne bo nikoli moj mož," je razmišljala. "Zanj ni dolina. Na Trati ne more živeti. Zakaj mora tako biti? V onemogli jezi je grizla debelo plateno rjuho.

Dalje ni mogla misliti. Komaj se je prebudila, so ga že iskale oči. Že iz dalje ga je čutila. Vselej, kadar je postala nemirna, je vedela, da prihaja.

Nekega vročega dne, ko je bil svet kakor dlan odprt pod solncem, da so vse vode usahnile, je postala pred bogcem sredi planine. Križ se je nagibal k tlom, izmučen obraz Izveličarja je žalostno strmela v nebo. Liza je obšla čudna misel. Tako je moral trpeti takrat, ko je prosil: "Zejen sem." Stopila je pod smreke ter nabrala rož v senci. Z njimi mu je zastrla obličje, tiho proseča: "Usmili se njega in mene!"

Nad prepadnim robom so se pasle ovce. Že dalj časa je opazala, da se njegove družijo z njimi. Tičale so glave pod skale. Precej od njih je ležal Martin. Zamaknjeno je upiral oči v sive skale.

Prisedla je.

"Danes se vname trava, tako že."

Ona je molčala.

"Poglej, tamle pod Konjem se pasejo najlepši gamzi. Letos vem za dva mladiča, da jima ni para. Mati, dve leti stara, in on jih vodita vsako jutro preko tistihle skal."

"Martin, mar ne pojdeš letos domov, na Trato?"

Zlovoljno jo je pogledal. "Zakaj govoriš spet o Trati?"

Povesila je oči: "Nič, kar tako."

"Naj store, kar hočejo, mene duši tam doli."

Zapeklo jo je v srcu in solza se ji je utrlila. On je ni videl.

Boječe je vprašala: "Ali prideš naokoli, ko bom čisto sama?"

"Pridem!" je dejal. Ni se zavdal, ko je ležal z blavo v senci, kako je povedal. Toda v njej se je pretrgalo. Tisti hip je vedela in čutila vse. Bridka osamljenost ji je stisnila srce.

Se huje jo je pretreslo, ker je bilo nebo nad obzorji tako silno prozorno.

Tik sta ležala, a vendar tako daleč drug od drugega, da ne bosta nikoli skupaj živela.

Oživila je podoba Križanega. Tiste oči, od vseh zapuščene, so jo pogledale. Ni se mogla premagati. Vrgla se mu je v naročje in plakala.

"Liza!" Martin jo je držal v rokah in jo božal po laseh. V njej je jokalo življenje.

Nenadoma je zastrl solnce velik oblak in dobrodejna senca je poživila žival in ožgano travo. Ovce so dvignile glave in se gnetle v okrilju oblaka. Senca je šla dalje in ovce z njo.

THE INNOCENT FEEL WAR'S HORRORS

THE PITIFUL AND SLIGHT FORM of his wounded daughter in his arms, this anguished father carries her to an Allied first aid station near the front lines somewhere in Italy. The child was wounded when a Nazi strafing plane attacked the town in which she lived.

Onadva jih nista videla. Čez rob prepada je že padala senca. Živali, hlepeče po hladilu, so se bale, da bi je ne izgubile. Nevede, kam gredo, zavite v temni plašč, so se druga za drugo približevale prepadu. Molče se je prva izgubila v globini.

Martin se je ozrl in planil kvišku. Liza je zaječala. Drugi je že zmanjkalo tal pod nogami in bela ovčica je padala.

Oba sta hitela na pomoč. Pred očmi jima je tretja omahnila. Družice niso spoznale usode. Liza se je zgrudila in zastrla oči. Preden je prišel Martin do njih, je zvalilo se eno.

Nedolžno so gledale krog sebe, ko jih je s težavo prignal nazaj. Le ena se ni dala odgnati. Venomer je meketala in silila nazaj.

"Štiri je pogoltnilo," je dejal žalostno. "Primi jo, da ne uide."

Liza jo je stisnila k sebi s tako ljubeznijo, kakor bi bila rešila dete. Čudna usoda ovčic je odpirala prepad pred njo.

V tisti noči je Liza parkrat krčevito streptala in skočila iz postelje. V prsih jo je dušilo, usta so se ji posušila, da ni mogla dihati. Sanjalo se ji je, da pada z belimi ovčicami.

Jeračeva je gođovala. Popoldne je povabila pastirice in pastirje k Meti na pijačo. Martin in Liza sta bila med njimi. "Kakšna ženska je to, Martin. Prej so ji plačevali, zdaj jih napaja," je dejala Liza.

Martin se je zasmeljal: "E, Liza, tu gori je drugačen svet kot doli."

Neverjetno je zmajevalo dekle z glavo, Jeračeva se je za spoznanje opila.

"Le pijte, fantje!" je kričala, "jaz sem tako srečna, da vam ne morem povedati. Tam doli me niso pogledali, v obraz so mi pljuvali, kaj morem zato, če sem taka, pa vas imam rada. Rada pa tako!" Objemala je mladega fanta, kateremu je Martin

rada Lizo, ampak tebe imam le rajša."

Zasmejali so se, Liza je zaradela.

Zagledala se je vanj. "Res ni lepo, Martin, od tebe, ki te imam vse rade, da mi ne vočiš. Eno besedico, Martin, od tebe, pa bom vedela, da sem človek. Poljubček ti bom dala."

Sredi občega krohotu je dejal Martin: "Čisto sem pozabil nate, Jeračeva, jutri pa ti prinesem najlepših ocnic."

"Martin, Martin!" Jeračeva je bila ginjena in je jokala.

"Bržčas pojdeš v Kalce ponje, Martin?" Fantje so se rogali.

"Vraga, prav od tam jih prinesem!" — "Ho, ho! Pijmo!" kričali vsi vprek. Martin pa se je zadovoljno smejal. Liza je blesk oči razodeval, da se je odločil.

"Martin!" mu je očitala.

"Tudi tebi jih prinesem, Liza. Zakaj bi jih ona ne imela?"

"Jaz se bojim zate!" S sovražnim očesom je zrla na Jeračeva, ki je še vedno strmela v Martina. "Jaz ga ne pustim," je zakričala.

"He, he, Liza, če se ubije, pa bova imeli vsaka pol."

Zardela, s svitlimi solzami v očeh, je Liza planila iz izbe in se skrila v stanu.

"Mar res pojdeš?"

"Res," je zatrjeval Martin in kazal bele zobe.

Zadaj so govorili: "Mar mu je Jeračeva, v skale ga vleče. Dolgeas mu je postalo."

(Dalje prihodnjič.)

Razni mali oglasi

DEKLETA IN ŽENE
Izkušene ali brez izkušaje. V naučimo za dobro stalno pozicijo likanje in čiščenje madežev. Artists Cleaners, 739 So. Cicero Ave.

POTREBUJEMO kurjača za "greenhouse". 1 parni kotel s štokarjem. Stalno delo. Krowka Bros, 540 N. Western ave.

AGITIRAJTE ZA PROSVETO

TISKARNA S.N.P.J.

—sprejema vsa—

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih ...

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

.... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

.... Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue . . . Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prijeto eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane vsa enaka, za člano ali nečlano \$6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri zaslugi \$1.20 za tednik, se jim to prijeto k naročnini. Torej sedaj ni vroka, reči, da je list predrag za člano SNPJ. List Prosveta je naša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnimo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znati datum za to vsoto naročnika.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrži, drlavo in Kanado \$6.00	Za Chicago in okolice je \$7.50
1 tednik in	1 tednik in
2 tednika in	2 tednika in
3 tednike in	3 tednike in
4 tednike in	4 tednike in
5 tednikov in	5 tednikov in
Za Evropo je	\$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je naša lastnina.

PROSVETA, SNPJ.
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priložite polnjen naročnino na list Prosveto vsoto \$

1. Ime

Naslov

Ustavite tednik in ga priplaito k moji naročnini od sledenih članov moje družine:

2. Čl. družine \$t.

3. Čl. družine \$t.

4. Čl. družine \$t.

5. Čl. družine \$t.

Mesto

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

Beli mecesen

Juš Kosak

(Se nadaljuje.)

"Meni se meša, Martin. Tja doli bi skočila." Komaj se je razločilo dvoje bitij, tako se ga je ovijala.

"Martin, ubil bi ga," je govorila s čudno grozo.

"Se misliš nisem!" se je smejal. "Kadar me ujeze, nič ne vidim."

"Takega te še nisem videla." Nejasne slutnje so se ji dramile v duši. Zdal bi se ne mogla ločiti od njega. Bolj kakor prej, pa se je oglašala strašna bojazen pred njim.

"Liza, pojdiva!" je zašepetal, "zdi se mi, da bo še vroča noč. Pusti zapah, proti jutru pridem."

Prijel jo je za roko in jo vodil s seboj. Nič ni slišal, kako vóče je govorila: "Lepo te prosim, Martin!" On je vedel, da ne sme od svojih.

"Skrij se!" je zašepetal. Pred bajto so se že bili.

Stekla je proti stanu.

Martin je planil med vpitje in kole. Znotraj je nekdo ugasnil

luč. Tedaj so Maloplaninci skočili na prosto.

"Z noži koljejo!" so vpili. Martinu so se pomračile oči. Zagrabil je kol in razbil vrata.

Cutil je, da ga je zaskelilo na roki. Ni se zmenil. Počasi so jih izrinili zopet iz bajte. V temi je padalo po glavah, vse vprek.

Nekdo je žalostno ječal. Zopet so se Velikoplaninci umikali.

Ko so prinesli luč, je Martin zagledal v izbi mladega pastirja, ki je ležal v mlaki krvi. Na desni plati je zevala velika rana.

Sedel je k njemu ter mu navelal lapuha na rano. Dal mu je vode.

Polagoma je fant zaspal.

Martin se je odpravil nazaj, kjer je Liza čso noč trepetala. Zdal se ji je zdelo, da je začela zamolkel udarec. Planila je kvišku: "Ubili so ga." Odprla je vrata in prisluškovala. Noč je bila gosta. Le pri Jeračevi je neprestano šuštel po tleh. Rezek smeh je prihajal iz njenega stana.

Liza je poizkušala zaspati. Prikazala se je okrvavljena glava. Nasionila je vročo glavo, srce ji je močno udarjalo. Ni mogla prebiti v stan. Ogrnila je ruto in sedela zunaj na lesi. Noč jo je mirila. Jeračeva se je rezgetaje smejala v stan.

"Martin, Martin, ti si moja nesreča!" je tožila v temo.

V tem hipu jo je nekdo objel,

Obvezali so ga in zadeli na rame.

V pozni noči so odhajali in Martin je igral na harmoniko. Šele tam za stani je prenehal.

Fant je ječal. Ko so ga položili v stan, ga je Martin pregledal. "Se boš izlikal," je govoril. Ranjeni je gledal s prosečimi očmi in stokal: "Martin, Martin!"

Sedel je k njemu ter mu navelal lapuha na rano. Dal mu je vode.

Polagoma je fant zaspal.

Martin se je odpravil nazaj, kjer je Liza čso noč trepetala. Zdal se ji je zdelo, da je začela zamolkel udarec. Planila je kvišku: "Ubili so ga." Odprla je vrata in prisluškovala. Noč je bila gosta. Le pri Jeračevi je neprestano šuštel po tleh. Rezek smeh je prihajal iz njenega stana.

Liza je poizkušala zaspati. Prikazala se je okrvavljena glava. Nasionila je vročo glavo, srce ji je močno udarjalo. Ni mogla prebiti v stan. Ogrnila je ruto in sedela zunaj na lesi. Noč jo je mirila. Jeračeva se je rezgetaje smejala v stan.

"Martin, Martin, ti si moja nesreča!" je tožila v temo.

V tem hipu jo je nekdo objel,

DEATH SPEEDS TO NAZI LINES

A CANADIAN with the British Eighth Army jams his fingers into his ears as a mortar sends a shell in the direction of the German lines southeast of Tollo, in Italy. Despite its small size, the mortar makes almost as much noise as a big field gun.

DON'T BE AN ACCIDENTER!

DO YOU EVER SEE IT TO FALL—JUST WHEN YOU'RE IN A HURRY—WEIGHT EVERY RED LIGHT!

NATIONAL SAFETY COUNCIL